

ז'אן אנואי

אנטיגונה, שלושה קטעים

1. המקהלה (על הטרגדיה)

הנה. הקפיץ מתוח. עכשיו יתגלגל מאליו. זה מה שנוח בטרגדיה. דחיפה קטנה ומתניעים, שום כלום, מבט קצר בבחורה שעוברת, מרימה ידיים ברחוב, תשוקת כבוד בוקר אחד, כשמתעוררים, כמו לאיזה אוכל, בעיה אחת-יותר-מדי שערב אחד אתה מציג לעצמך... זה הכל. ואחר כך, רק תעמוד מן הצד. שלווה. זה מתגלגל לבד. מדוקדק, משומן היטב, כמו מאז ומתמיד. המוות, הבגידה, הייאוש, כולם פה, דרוכים, גם הברקים, גם הרעמים, גם הדממות, כל הדממות: דממה כשזרוע התליין מונפת בסוף, דממה בהתחלה כשעומדים שני הנאהבים עירומים לראשונה זה מול זה, ואינם מעזים לזוז, בחדר החשוך, דממה כאשר צעקות ההמון פורצות סביב המנצח - וכמדומה, סרט שהפסקול שלו נמחק, כל הפיות הפעורים שכלום לא בוקע מהם, כל אותה מהומה שאינה אלא תמונה, והמנצח, עכשיו מנוצח, לבדו בלב הדומייה...

טרגדיה זה נקי, זה רגוע, בטוח... בדרמה, עם הבוגדים האלה, עם הרשעים המושבעים, החפות הנרדפת, הנוקמים, המסורים-כמו-כלבים, ניצוצות של תקווה, בדרמה איום ונורא למות, כמו בתאונה. אולי היית יכול להינצל, אולי הבחור הטוב היה מצליח להגיע בזמן עם משטרה צבאית. בטרגדיה אתה שקט. קודם כל אתה מרגיש בבית. כולנו, בעצם, חפים מפשע! לא משנה שאחד הורג ואחר נהרג. עניין של חלוקת תפקידים. חוץ מזה, טרגדיה, זה בעיקר מרגיע, כי אתה יודע שאין עוד תקווה, התקווה המתועבה; נפלת למלכודת, סוף סוף נלכדת כמו עכברוש, כל העולם על כתפך ולא נשאר לך אלא לצעוק - לא להיאנח, לא, לא להתלונן - לשאוג בקול גדול מה שיש לך לומר, שעדיין לא אמרת ואולי עוד לא ידעת. ולשווא: כדי להודיע זאת לעצמך, להיודע על זה, בעצמך. בדרמה אתה מתחבט כי יש בכך תקווה להיחלץ. זה קטנוני, תועלתני.

ואילו כאן זה סתמי. חינם אין כסף. וכבר אין מה לסכן, סוף סוף! [אנטיגונה מוכנסת, נדחפת בידי השומרים.]

2. קראון מביט באנטיגונה ולפתע ממלמל

יוהרת אדיפוס. אַתּ יוהרת אדיפוס. כן, עכשיו שאיתרתי אותה בקרקעית עיניך, אני מאמין לך. את ודאי חשבת שאצווה להרוג אותך. והמוצא הזה נראה טבעי בשבילך, גאוותנית! גם אביך לא הסתפק – לא אגיד באושר, על זה לא מדובר – באסונות של בשר ודם, זה היה מעט מדי בשבילו. האנושי צר ולוחץ על המשפחה שלכם. לכם נחוץ מפגש פנים אל פנים עם הגורל ועם המוות. גם להרוג את האב וגם לשכב עם האם וגם להיודע לכל זה לאחר מעשה, ברעבתנות, מילה במילה. איזה שיקוי, הה, המילים שחורצות את דינכם? ובאיזו שקיקה שותים אותן כשהשם הוא אדיפוס, או אנטיגונה. והפשוט מכל, אחר כך, לנקר לעצמך את העיניים ולצאת לפשוט יד עם ילדיך בדרכים... ובכן, לא. חלפו הזמנים האלה בתבי. תבי זכאית עכשיו לנסיך בלי היסטוריה. אני, השבח לאל, נקרא קריאון, לא יותר. יש לי שתי רגליים על האדמה ושתי ידיים תחובות עמוק בכיסים והואיל ואני מלך גמתי אומר, ובשפתנות פחותה משל אביך, לפעול לכך שיהיה פחות אבסורד בסדרי העולם הזה, אם אפשר. אין זו הרפתקה אפילו, אלא עבודה יומיומית ולא דווקא מן המשעשעות, ככל המלאכות. אבל היות שאני כאן כדי לעשות זאת, זאת אעשה... ואם מחר שליח נחות ירד מן ההרים ויבשר כי גם במוצאי שלי אינו בטוח, אבקשו לשוב במחילה למקום שממנו הוא בא ולא בגלל עניין של כלום אתחיל לחשוד ברודתך ולהשוות תאריכים. למלכים, ילדתי, יש דאגות אחרות זולת מלודרמות אישיות. [הוא ניגש אליה, אוחז בזרועה.] הקשיבי היטב. את אנטיגונה, את בתו של אדיפוס, אכן, אבל את בת עשרים ועד לא מזמן היה כל זה בא על מקומו בלחם יבש ושתי סטירות. [מחייך.] להמית אותך! הביטי על עצמך, אנקור! עור ועצמות. מוטב שתעלי בשר, ותלדי בן שמנמן להימון. תבי זקוקה לכך יותר משהיא צריכה את מותך, מבטיח לך. את היכנסי מיד לחדריך, עשי מה שאמרת ותשתקי. אני אטפל בשתיקתם של האחרים. די, תלכי! ואל תאבני אותי במבט. את חושבת שאני בהמה גסה, ברור, ונדמה לך ודאי שאני יבש למדי. אבל בכל זאת, יש בי חיבה אלייך, עם האופי המזופת שלך. אל תשכחי כי אני זה שנתן לך במתנה את הבובה הראשונה, ולא כל כך מזמן.

3. העימות בין קראון לאנטיגונה

קראון אל תשבי כל כך לכד. צאי הבוקר לפגוש את הימון. מהרי להתחתן.
 אנטיגונה [בלחש] כן.
 קראון כל החיים לפנייך. הוויכוח שלנו ויכוח סרק, האמיני לי. האוצר הזה עודנו
 בידייך.
 אנטיגונה כן.

קראון שום דבר לא נחשב מלכדו. ואת עמדת לכזבו אותי! אני מבין ללבך, בגיל
 עשרים גם אני הייתי נוהג כמוך. לכן שתייתי את דבריך. שמעתי ממרחקי הזמן
 את קראון הילד, צנום וחיזור כמוך, וגם הוא לא ביקש אלא לתת הכל... מהרי
 להתחתן, אנטיגונה, היי מאושרת. החיים זה לא מה שאת חושבת. החיים הם
 מים שהבחורים נותנים להם לנזול בבלי דעת בין האצבעות. הצמידי ידיים,
 הצמידי את ידייך, מהרי. עצרי אותם. את תראי, זה יהפוך לדבר הקטן, הקשה
 והפשוט שמכרסמים בישיבה בשמש. כולם יאמרו לך ההפך כי הם זקוקים
 לעוצמה ולתנופה שלך. אל תקשיבי להם. אל תקשיבי גם לי כאשר אשא
 נאום על קברו של אֶטְאוּקלוּס. לא תהיה זו אמת. שום דבר אינו אמת זולת מה
 שאין אומרים... גם את תלמדי לדעת, באיחור, החיים הם ספר שאוהבים, הם
 ילד שמשחק לרגלייך, הם כלי עבודה שאדם מחזיק ביד בוטחת, ספסל שנחים
 עליו עם ערב ליד הבית. שוב תבוזי לי, אבל הגילוי הזה, עוד תראי, הוא נחמה
 פורתא על ההזדקנות, החיים, למרות הכל אולי זה רק האושר.

אנטיגונה [ממלמלת, במבט תועה] אושר...

קראון [פתאום מתבייש קצת] מלה עלובה, מה?

אנטיגונה [ברוך] מה אם כן יהיה, האושר שלי? איזו אשה מאושרת עתידה היא
 להיות, אנטיגונה הקטנה? איזה מעשי מסכנות תיאלץ לעשות, יום אחר יום,
 כדי לתלוש בשיניים את בדל האושר שלה? תגיד, למי יהיה עליה לשקר, למי
 לחייך, למי למכור את עצמה? למי תניח למות כשהיא מסיטה את המבט?

קראון [מושך בכתפיו] את מטורפת, שתקי.

אנטיגונה לא, לא אשתוק! אני רוצה לדעת איך להסדר, גם אני, כדי להיות
 מאושרת. כרגע, שהלא כרגע עלי לבחור. אתה אומר שכה יפים החיים. אני
 רוצה לדעת איך להסדר כדי להיות.

קראון את אוהבת את הימון?

אנטיגונה כן, אני אוהבת את הימון. אני אוהבת הימון קשוח וצעיר; הימון קפדן
 ונאמן, כמוני. אבל אם החיים שלכם, אם האושר שלכם ימעכו אותו בשחיקה

שלהם, אם שוב לא יחוויר כאשר אני מחוירה, אם שוב לא יחשוש שנהרגתי כשאני מאחרת בחמש דקות, אם שוב לא ירגיש בודד בעולם וישנא אותי כשאני צוחקת בלי שידע על מה, אם הוא צפוי להפוך לצדי לארון הימון, אם גם עליו ללמוד לומר "כן", כי אז שוב אינני אוהבת את הימון! קראון את כבר לא יודעת מה שאת מדברת. שתקי.

אנטיגוניה כן, אני כן יודעת מה שאני אומרת, אבל אתה הוא זה שלא שומע אותי יותר. אני מדברת אליך ממרחק רב מדי עכשיו, מממלכה שאליה לא תוכל עוד לבוא עם הקמטים, הבינה והכרס שלך. [צוחקת] אה! אני צוחקת, קראון, אני צוחקת מפני שפתאום אני רואה אותך בן חמש-עשרה! אותה הבעה של אינאונים ואותה אמונה שהכל-יכולים. החיים הוסיפו לך רק קמטוטים על הפנים וחגורת שומן סביב.

קראון [מטלטל אותה] את תשתקי, סוף סוף?

אנטיגוניה מדוע אתה רוצה להשתיק אותי? כי אתה יודע שאני צודקת? אתה חושב שאני לא קוראת בתוך עיניך שאתה יודע? אתה יודע שהצדק אתי, אך לא תודה בזה לעולם, כי אתה דואג עכשיו לשמור על האושר שלך כמו על עצם.

קראון על שלך ושלי, כן, טיפשה!

אנטיגוניה מגעילים אותי כולכם עם האושר שלכם! עם החיים שלכם שחוכה לאהוב בכל מחיר. כמו כלבים אתם, שמלקקים כל מה שהם מוצאים. והסיכוי הקטן הזה יום-יום, בתנאי שלא דורשים יותר מדי. אני רוצה הכל, תכף ומיד - ושיהיה מוחלט - נלא, אני מסרבת! אני לא רוצה להיות צנועה ולהסתפק בקמצוץ אם אבטיח להתנהג יפה. היום אני רוצה להיות בטוחה בפל, ושיהיה יפה כמו בילדות - נלא, למות.

קראון הנה, תתחילי, תתחילי, כמו אביך!

אנטיגוניה כן, כמו אבי! אנחנו מאלה ששואלים את השאלות עד הסוף. עד שבאמת לא שורד ולו סיכוי קל לתקווה, סיכוי קלוש לתקווה שאפשר לחנוק. אנחנו מאלה שמזנקים עליה כשפוגשים בה, בתקווה שלך, בתקווה האהובה, המתועבה שלך!

קראון שתקי! אילו ראית את עצמך צורחת את המלים האלו, את מכוערת. אנטיגוניה כן, מכוערת! זה בזוי, מה? הצרחות, הפרכוסים, מלחמת האספסוף. אבא נהיה יפה רק בסוף, כשהיה סמוך ובטוח, כלומר, כי הרג את אביו, ושאכן עם אמו הוא שכב, ושום דבר, שום דבר שוב לא יכול היה להציל אותו. או-אז ירדה עליו שלוה, מין חיוך ריחף עליו, והוא נהיה יפה. זה היה הסוף. נשאר

לו רק לעצום עיניים ולא לראות אתכם יותר! אה! הפרצופים, הפרצופים
 העלובים שלכם, אתם המועמדים לאושר! אתם המכוערים, אפילו היפים
 ביניכם. אצל כולכם יש דבר־מה מכוער בזווית הפה או בזווית העין. יפה
 אמרת קודם, קראון, מטבח. יש לכם פרצופים של טבחים!
 קראון [מועך את זרועה] אני מצווה עלייך לשתוק עכשיו, את שומעת?
 אנטיגונה מצווה עלי, טבח? נדמה לך שאתה יכול לצוות עלי משהו?
 קראון הפרוזדור מלא אדם. את רוצה לאבד את עצמך לדעת? ישמעו אותך.
 אנטיגונה אם כן, פתח דלתות. בדיוק כך, ישמעו אותי!
 קראון [מנסה לסגור את פיה בכוח] את תשתקי, סוף כל סוף?
 אנטיגונה [נאבקת] בוא נמהר, טבח! קרא לשומרים!
 [הדלת נפתחת. נכנסת איסמנה].

מצרפתית הלית ישורון